

Stemmemetodikkers effekt

Åse Ørsted

Mit indlæg er foranlediget af to nyere artikler i internationale fagblade, nemlig:

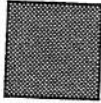
- A. P.Kitzing and L.Åkerlund: "Long Time Average Spectrograms of Dysphonic Voices before and after Therapy" i Folia Phoniatica 1993 (45), 53-61.
- B. Maria Södersten and Britta Hammarberg: "Effects of voice training in normal speaking women: videostroboscopic, perceptual, and acoustic characteristics" i Scandinavian Journal of Logopedics and Phoniatrics 1993 (18), 33-42.

Artiklerne har til formål at beskrive udbyttet af stemmeterapi og stemmetræning overfor hhv. dysfoniske og normale stemmer. I artikel A ønsker man at se, "om de undertiden temmelig subtile forandringer i stemmekvalitet som følge af terapi kunne demonstreres i LTA spectra". I artikel B var formålene for studiet af beskrive effekten af stemmetræning på 1) glottislukket, 2) perciperet stemmekvalitet, 3) akustisk spektrum, 4) grundtonekarakteristika, 5) intensitetsniveau, hos normalt talende kvinder, der alle havde et posterior glottalt mangellukke før stemmetræningen.

I begge artikler gives en detaljeret beskrivelse af status før og efter stemmeterapi/træning, medens selve indholdet af denne terapi/træning - hvilke metoder og teknikker, der er blevet anvendt - forbigås i tavshed. Der oplyses kun om kvantitet, i A: "Antallet af terapisesioner var gennemsnitlig 14 for mænd og 22 for kvinder", i B: "De kvindelige studerende havde modtaget personlig stemmedannelse i 40 timer af en erfaren stemmeterapeut". Af samme artikel fremgår det senere, "at et temmelig dybt stemmeleje har været idealet i adskillige år, i det mindste indenfor stemmeterapitræningsprogrammet." Med hensyn til resultater oplyser A: "Det mest fremtrædende resultat synes at være, at stemmeterapi forårsager en generel stigning i LTAS-niveauet med let dominans i 1.formantområdet." B konkluderer, at der skete en signifikant bedring af stemmerne m.h.t. kvalitet (mindre luftfyldthed, hypofunktion og knirk, mere sonoritet), intensitet, spektrum og grundtonekarakteristika. Det glottale mangellukke bagtil i stemmeridsen blev kun lidt formindsket.

Det virker ejendommeligt, at to videnskabelige artikler beskriver effekten af en uidentificeret påvirkning. Det ser ud til, at man i det mindste i Sverige kun kender én eneste stemmeterapi- og træningsmetode, og at man i den grad er overbevist om, at der ikke findes andre måder at gøre tingene på, at man end ikke finder det nødvendigt at nævne navnet.

En anden forklaring kan være, at man ud fra viden om, at samme stemmekvalitet kan frembringes på alternative måder, finder det usandsynligt, at stemmeterapi/træning kan foregå specifikt og målrettet. Tilsyneladende tror man, at den involverede fysiologi er så kompleks og uigennemskuelig, at stemmeapparatet kun kan påvirkes på en ge-

Diagnostik	Terapi	Evaluering
akustisk		akustisk
fysiologisk		fysiologisk
perceptuelt		perceptuelt

Figur 1.

nerel måde, som når man dunker på et defekt fjernsyn. Herved opstår myten om "den sorte boks" (figur 1).

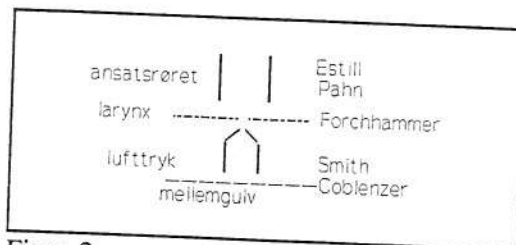
Som praktisk arbejdende logopæd gennem mange år oplever jeg virkeligheden på en noget anden måde. Når man står over for klienter med organiske eller funktionelle stemmelidelser, som har påtrængende behov for hurtig og effektiv hjælp, må man nødvendigvis gå pragmatisk til værks. Netop fordi det er et vanskeligt område, er det vigtigt at orientere sig bredt om, hvilke metoder, der forefindes. På min uddannelse lærte jeg Egil Forchhammers Auditivt-Analytiske Metodik og Svend Smiths Accentmetode at kende. Senere har jeg videreuddannet mig i Horst Coblenzers Rytmask-Intentionelle metodik, Johannes Pahn's Nasaleringsmetodik og Jo Estills "Compulsory Figures". Jeg har oplevet, at jo flere metoder og teknikker, jeg lærte at kende, jo bedre har jeg kunnet imødekomme den enkelte klients behov ved at udvælge netop den metode eller kombination af metoder, som passer til personligheden og det aktuelle problemkompleks.

Den amerikanske voice consultant Jo Estill er én af dem, der åbner "den sorte boks". Ved objektive undersøgelsesprocedurer har hun beskrevet forskellige stemmemåder m.h.t. ansatsrørets form, stemmelæbernes svingningsmønster og den energi, der er nødvendig for at opretholde stemmemåden. Hun har således påvist, at enhver stemmemåde har sit eget reproducerbare mønster, som klart adskiller sig fra andre måders mønstre. Nogle af hendes teknikker er i høj grad anvendelige over for specifikke stemmeproblemer, som f.eks. ventrikulær stemme, spastisk dysfoni, recurrensparese.

Det er så heldigt, at de metoder, jeg kender, tager deres udgangspunkt forskellige steder i systemet (figur 2).

Det ser ud til, at jo dybere i systemet en metode er baseret, jo mere holistisk er den. Professor Horst Coblenzer er skuespiller og har sammen med lungefysiolog Franz Muhar forsket i mellemgulvets funktion under fonation. På grundlag af sine videnskabelige resultater og Gerda Alexanders afspændings- og bevægelsessystem, Eutoni, har han

udviklet sin Rytmask-Intentionelle metode. Denne kreative og holistiske metode er meget velegnet til børn, da den naturlige talerespiration tilvejebringes ved dynamiske, rytmiske, svingende, balancerende øvelser. Den virker beroligende på nervøse klienter og udligner kroptonus både ved hyper- og hypotoni. Forchhammers adduktions-, internusfunktions-, register- og kompressionsøvelser er praktisk anvendelige ved laryngeal lukkeinsufficiens. Pahn's og Estills øvelser omformer ansatsrøret på forskellige måder og påvirker derved indirekte stemmelæbernes svingningsmønster. Disse metoder er meget skånsomme ved organiske stemmelidelser. Dr. Johannes Pahn er foniater i Rostock. Hans Nasaleringsmetode er vanskelig at lære, men er uhyre nyttig, idet den afspænder stemmeinstrumentet og giver en smuk sonoritet. Den er velegnet både ved hyper- og hypofunktionel dysfoni.

Figur 2

Svend Smiths Acc... nævnte metoder, ic... sere sig for randreg... stød med bugvæg... kompression. Den... gulvet i sving som... bugvæggen. Accen... skeligt kombineres... Jeg kunne tænke m... model (figur 3).

Her gives en nøjagt... hvilke metoder eller... metoder, der anvend... Stemmeforskning og... meterapi burde være... sag; men meget tyd... véd for lidt om hina... være en meget trist... logopæd, hvis man l... med stemmelidelser... cifik måde. Det er h... arbejder kreativt lytt... enhver øvelse. Hun... modificere eller udv... om stemmeforskerne... Hvorfor har nogle lo... andre? Hvilke metoder og te... over for hvilke stem... på nogle af disse spø...

Litteratur:

- Coblenzer & Muhar: Ånd...
- H. Coblenzer: Stimm- un... Therapie der Sprach-, S...
- Jo Estill: A Model for Sub... Voice. A Satellite Meeting...
- Jo Estill: Belting and Clas... Problems of Performing A...
- J. Pahn: Der therapeutisc... krankungen. Folia Phoniat...
- E. Forchhammer: Stemme...
- Å. Ørsted: Stemmen som...
- Å. Ørsted: Det logopædis... disk Forening. Monografi r...

får myten om

keligheden på en
ler funktionelle
hjælp, må man
ligt område, er
. På min uddan-
g Svend Smiths
Coblensers
k og Jo Estills
ikke, jeg lærte at
hov ved at ud-
til personligheden

"den sorte boks".
ge stemmemåder
n energi, der er
, at enhver stem-
g fra andre
ge over for spe-
dysfoni, recur-

inkt forskellige

Estill
Pahn
-- Forchhammer
Smith
---Coblenser

stiske metode er
ges ved dynami-
ende på nervøse

pressionsøvelser er
ills øvelser om-
te stemmelæber-
rganiske stemme-
smetode er van-
trumentet og giver
tionel dysfoni.

Svend Smiths Accentmetode adskiller sig på væsentlige punkter fra de tidligere nævnte metoder, idet den udelukkende arbejder i dybt fuldregister uden at interessere sig for randregister, støtte og resonans. Talerrespirationen foregår ved vilkårlige stød med bugvæggen, hvilket er uhensigtsmæssigt, hvis der er tendens til overkompression. Den tilknyttede bevægelsesdynamik benyttes ikke til at sætte mellemgulvet i sving som hos Coblenser, da der samtidigt foretages vilkårlige stød med bugvæggen. Accentmetoden kan i visse tilfælde være et godt valg, men kan vanskeligt kombineres med andre metoder.

Jeg kunne tænke mig, at modellen med "den sorte boks" blev udskiftet med denne model (figur 3).

Her gives en nøjagtig beskrivelse af hvilke metoder eller kombinationer af metoder, der anvendes. Stemmemetoder og logopædisk stemmeterapi burde være to sider af samme sag; men meget tyder på, at de to parter véd for lidt om hinanden. Det ville være en meget trist bestilling at være logopæd, hvis man kun kunne arbejde med stemmelidelser på en blind, uspecifisk måde. Det er heldigvis heller ikke tilfældet. Den veluddannede logopæd arbejder kreativt lyttende og har altid et fysiologisk forestillingsbillede til at ledsage enhver øvelse. Hun kan anvende stemmemetoderne til at bekræfte, modificere eller udvide sin forestillingsmodel. Tilsvarende ville det være glædeligt, om stemmemetoderne ville interessere sig for den praktisk udøvende stemmeterapi. Hvorfor har nogle logopæder en større procentdel af vellykkede behandlinger end andre?

Hvilke metoder og teknikker og hvilke kombinationer af metoder er mest relevante over for hvilke stemmelidelser? Ud fra min empiriske viden kan jeg godt selv svare på nogle af disse spørgsmål; men hvis det nu skulle gøres rigtig videnskabeligt...

Litteratur:

- Coblenser & Muhar: Åndedræt og stemme. Specialpædagogisk Forlag, Herning. 1988.
H. Coblenser: Stimm- und Sprecherziehung. Atemrhythmisch angepasste Phonation, i: G. Böhme: Therapie der Sprach-, Sprech- und Stimmstörungen. Gustav Fischer Verlag. Stuttgart.
Jo Estill: A Model for Subjects in Voice Research. Proceedings of International Conference on Voice. A Satellite Meeting of XXth Congress of IALP, July 28-29, 1986.
Jo Estill: Belting and Classic Voice Quality: Some Physiological Differences. Reprinted from Medical Problems of Performing Artists, published by Hanley & Belfus, Inc. Philadelphia PA 1988.
J. Pahn: Der therapeutische Wert nasaliertes Vokalklänge in der Behandlung funktioneller Stimmkrankungen. Folia Phoniatica 1961 (16), 249-263.
E. Forchhammer: Stemmens funktioner og fejlfunktioner. Munksgaard 1974.
Å. Ørsted: Stemmen som instrument. Dansk Audiologopædi, 1990 (26), nr. 2.
Å. Ørsted: Det logopædiske arbejde med børnestemmer. I: Børnestemmer II. NYT fra Audiologopædisk Forening. Monografi nr. 17. 1993.

Diagnostik	Terapi	Evaluering
perceptuelt	metode 1	perceptuelt
	metode 2	
fysiologisk	metode 3	fysiologisk
(akustisk)	metode 4	(akustisk)
	metode 5	
	-	

Figur 3.